

Голям ястреб *Accipiter gentilis*

Описание на вида

Постоянен, скитащ и късен мигрант, като в нашата страна долитат птици от северните райони и за зимуване. Мигрира най-често след средата на октомври. Лети поединично. Средната височина на полета е около 100 м.

Сн. интернет

Степен на проученост, обзор на наличната информация и принос на проекта

В България миграцията е целенасочено проучвана след 1977 г. (Laine, 1978). По-добре е проучена есенната миграция. В периода 1979 до 2003 г. (с изключение на 1994, 1995, 1997 и 2000 г.) е проучен есенния прелет на вида в района на Атанасовското езеро, като за 24-годишния период са регистрирани числености от 1 (1980 г.) до 41 (1991 г.) индивида за миграционен сезон (Michev et al., 2011). Според това проучване миграцията на големия ястреб продължава от началото на август до края на октомври, като по-интензивна миграция се наблюдава през септември. През 1997 г. при целево проучване на есенната миграция в района на местността „Пода“ в източната част на Мандренското езеро са отчетени 7 големи ястреби за един миграционен сезон (НБОИ, 2012). През същата година на Атанасовско езеро не е провеждано проучване на есенната миграция. При проучване на есенната миграция в района на Котел в Стара планина през 1998 г. са наблюдавани 14 големи ястреби за миграционния сезон. Миграция на големи ястреби е наблюдавана в района на Балчик през 2003 г. при целенасочено проучване на миграцията, свързано с намерения за развитие на ветропаркове, като за един миграционен сезон са установени да прелитат 80 индивида (НБОИ, 2012). През есента на 2004 г. в рамките на целенасочено проучване на есенната миграция в Източна България, паралелно на 9 наблюдателни точки за целите на Натура 2000, миграция на голям ястреб е установена в района на Добруджа при Българево (7 индивида), Горичане (32 инд.), Балчик (314 инд.), Рогачево (70 инд.), в Източна Стара планина – при селата Баня (18 инд.) и Паницово (12 инд.), при село Мадара (8 инд.), в района на Созопол при село Равадиново (151 инд.) и в Странджа при Малко Търново (11 инд.) (BSPB, 2005). Най-голям брой мигриращи големи ястреби през този миграционен сезон са наблюдавани при Балчик. На временни наблюдателни точки при Златар и Кабиюк могила край Шумен също са установени да прелитат единични птици. При това проучване е установено, че през 2004 г. миграцията на големия ястреб започва от втората десетдневка на август и продължава до края на октомври с пикови числености на мигриращите птици в средата на октомври. През 2005 г. при проучването на есенната миграция в Източна България паралелно на 9 наблюдателни точки, големи ястреби са установени в района на Добруджа при Горичане (10 инд.), Българево (21 инд.), Топола (1301 инд.), Безводица (156 инд.), Кремена (11 инд.), Суворово (8 инд.) и Ефрейтор Бакалово (наблюдателна точка Суха река) (33 инд.), в района на Провадия (37 инд.) и Атанасовско езеро (61 инд.), като най-голям брой прелитащи големи ястреби за миграционния сезон са установени в Добруджа – при село Топола. През 2005 г. есенната миграция на големия ястреб започва в началото на месец август и продължава до края на октомври, като е най-интензивна в края на септември. Интензивна есенна миграция е наблюдавана в средата и в края на септември, след което са прелитали само малки ята. В периода от 2006 до 2010 г. започват да се провеждат проучвания на миграцията на птиците във връзка с инвестиционни интереси за изграждане на ветрогенератори, като проучванията са съсредоточени основно в Добруджа. При тези проучвания мигриращи големи ястреби са наблюдавани при Българево, Каварна, Хаджи Димитър, Селце, Могилище, Бежаново, Шабла, Пролез, Горичане, Сърнино, Василево, Люляково, Снягово, Добротич, Телериг, Карапелит, Росица, Александрия, Добрин, Мировци. Най-голям брой мигриращи големи ястреби са установени през 2006 г. при Шабла – 44 индивида, Селце и

Могилище – по 37 индивида. В периода 2008 – 2009 г. проучвания на есенната миграция са осъществени и по поречието на река Дунав и Дунавската равнина, като мигриращи големи ястреби са установени да прелитат в района на село Иваново (в Защитена зона „Ломовете“) – 3 индивида, Въбел (в Защитена зона „Никополско плато“) – 2 индивида, Песчинското блато (в защитена зона „Комплекс Беленски острови“) - 3 индивида, блатото Кайкуша (в защитена зона „Свищовско-беленска низина“) – 1 индивид и в района на село Златия (в защитена зона „Златия“) – 3 индивида (НБОИ, 2012).

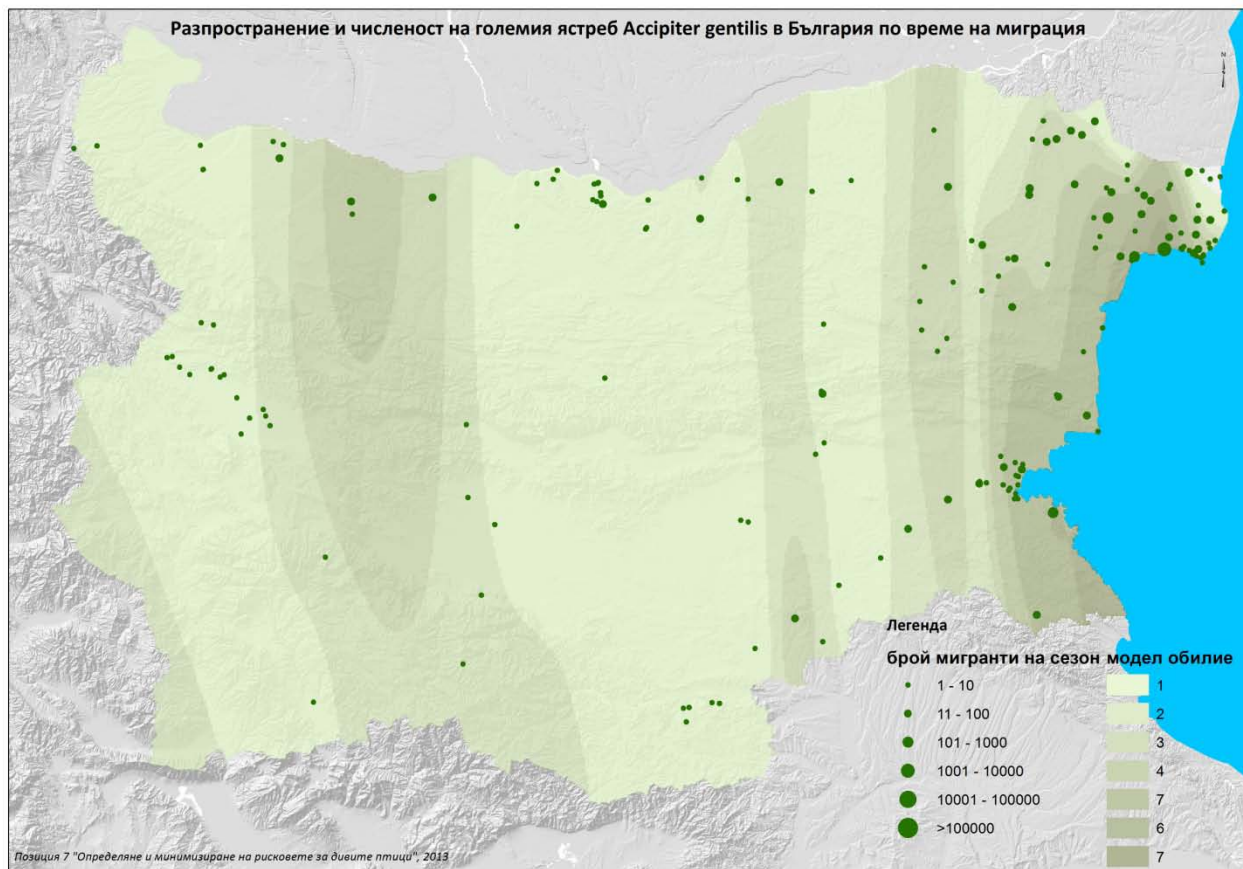
В Световния справочник на миграционните пътища на грабливите птици (Zalles, Bildstein, 2000) като места с миграция на полски блатари, освен Атанасовско езеро, са посочени Котленска планина, нос Емине, курорта Албена, нос Калиакра, Ломовете, Кресна, Пловдив, Софийската котловина и долното течение на река Арда.

Извън посочените по-горе райони, при случайни наблюдения на птици, големи ястреби (единични птици) по време на есенна миграция са наблюдавани в много райони на страната – в района на селищата Коларци, Камен бряг, Любенова махала, Млекарево, Славеево, Соколник, Тюленово, Комщица, Невша, Розино, Храбрино, Янково, Тополчане; в Орнитологично-важните места Долни Богров – Казичене, Рибарници Челопечене, Каменски баир, Маджарово, Рибарници Хаджи Димитрово, Персенк, язовир Пясъчник; около язовирите Ветрино, Мараш, Плачидол и Белмекен, както и в оризищата източно от село Царимир (НБОИ, 2012).

През пролетта на 2005 г. при паралелните проучвания на пролетната миграция в Добруджа големи ястреби са установени при село Кремена - 18 индивида за миграционния сезон и при Провадия – 40 индивида. През същия сезон е проведено проучване на пролетната миграция по долината на река Места при село Огняново, като там са регистрирани общо 4 мигриращи големи ястреба. В периода на интензивни проучвания на миграцията в Добруджа заради засиления инвеститорски интерес за изграждане на ветрогенератори, мигриращи големи ястреби са установени при Бежаново, Сърнино, Василево, Пролез, Карапелит, Росица, Добрин, Александрия, Хаджи Димитър, Суворово, Преселка и Добротич. Най-много големи ястреби за миграционен сезон са прелетели в района на село Александрия през пролетта на 2009 г. – 20 индивида, и в района на село Преселка през 2009 – 40 инд. (Герджиков, Илиев, 2012). По време на проучване на пролетната миграция в Дунавската равнина при село Сливата през 2011 г. е наблюдаван един мигриращ голям ястреб за миграционния сезон.

В резултат на проучването на есенната и пролетната миграция в рамките на проекта „Минимизиране на рисковете за дивите птици“ в Северна България през 2011 г., бе установено, че големите ястреби летят на широк фронт над цялата страна, като по-интензивен прелет се наблюдава в западната част на Дунавската равнина (между Брегаре и Галиче) и в района на село Писанец. По време на проучването на есенната миграция през 2012 г. се установи, че основната част от мигриращите през Южна България големи ястреби са преминали в района на Бургас (Ветрен) и през Сакар (Костур). В Добруджа през 2012 г. по-голям брой големи ястреби са установени в централната част на района (Пленимир, Росеново), отколкото по-близо до морето (Дуранкулак, Вранино) или в западни райони (Гешаново).

По време на проучването на пролетната миграция през 2012 г. в Южна България мигриращи големи ястреби са наблюдавани на всички точки между поречието на Марица (Любимец) до Бургас, като най-много птици са прелетели при Суходол. През Източните Родопи (Върбово, Арката в 33 „Моста на Арда“) не са наблюдавани мигриращи големи ястреби. В Добруджа най-голям брой мигриращи големи ястреби е регистриран в западната част, при село Гешаново, като на изток броят на прелетелите птици значително намалява.

Фиг. 53 Разпространение и численост на големия ястреб в България по време на миграция на база на наличната информация

Характеристика на миграцията

Численост и фронт на миграцията

По време на пролетна миграция през България са установени да прелитат до 84 големи ястреби (2012 г. при паралелните проучвания в Южна България и Добруджа). През 2009 г. само в 4 района в Централна и Западна Добруджа са отчетени 72 птици, като в същата година са има наблюдение и на 4 мигриращи големи ястреби в Софийското поле. През други години големи ястреби са отчитани по поречието на Дунав в различни участъци. Вероятно миграцията на големия ястреб през България е много разпръсната, на широк фронт, като или не може да се говори за предпочитани от него миграционни трасета, или ако има такива, те не съвпадат с предпочитаните от останалите реещи се птици. По тази причина на базата на проучванията до сега не може да се даде оценка колко птици прелитат през България по време на пролетна миграция. Все пак, по-голяма численост на мигриращи големи ястреби се отчита в Централна и Западна Добруджа, както и в района на Суходол в Южна България.

По време на есенна миграция през България са установени да прелитат до 1640 големи ястреба (2005 г.). По-голямата част от наблюдаваните през 2005 г. са преминали през една наблюдателна точка – Топола, по северното Черноморие. Този район не е бил обект на проучване след 2012 г. През 2004 г. най-интензивния прелет на голям ястреб също е регистриран при морския бряг (Балчик, Равадиново). При паралелните проучвания в

Северна България през 2011 г., е установен интензивен прелет в Западната Дунавска равнина, но като цяло той е с пъти по-малко от наблюдавания в близост до морския бряг. Тъй като големият ястреб е установен да прелита на широк фронт над територията на цялата страна, може да се допусне, че през територията на страната да мигрират между 2000 и 2200 големи ястреба по време на есенната миграция. Най-големите числености на вида са отчитани в Добруджа (в близост до морския бряг и в Централна Добруджа) и при Равадиново в Южна България. Това от една страна показва, че макар видът да лети на широк фронт над страната, той се концентрира основно в най-източните части на Черноморието. От друга страна, отчетените високи числености при Топола и Балчик в Добруджа и при Равадиново в Южна България, и ниски числености при Атанасовско езеро, показват, че най-вероятно повечето големи ястреби следват бреговата линия или направо пресичат морето между Каварна и Созопол. Това не позволява те да бъдат отчетени при наблюденията навътре в сушата. Във вътрешността на страната интензивна миграция е отчитана в Централна и Западна Добруджа и в Западна Дунавска равнина (Галиче). В Южна България интензивен прелет на голям ястреб е отчетен в района на Суходол и в района на Сакар.

Интензивност и динамика на прелета

Сезонна динамика

По време на пролетна миграция големи ястреби са установявани да прелитат през България в средата на март (при започване на полевите проучвания) до средата на май. Прелетът е относително равномерен през целия период, като относително по-интензивен е през април. Есенната миграция на големия ястреб започва в началото на август и продължава до края на октомври, като основната част от птиците преминават през страната ни в края на септември и през октомври. Най-интензивният прелет на големи ястреби е през втората половина на септември и началото на октомври за Северна България. В Южна България интензивният прелет е от края на септември до средата на октомври.

Дневна динамика

Големият ястреб прелита основно между 9 ч. сутрин и 16 ч следобед. По време на есенна миграция в Северна България е наблюдаван предимно в предобедните часове. В Южна България прелетът е по-активен и в предобедните часове, но в местата с най-интензивен прелет птиците летят през целия ден. В пиковите периоди на миграция прелетът също е активен през целия ден..

Независимо от сезона, големият ястреб лети на височина под 200 м през целия ден. На височина между 200 и 500 м прелитат малък брой птици, основно в предобедните и обедните часове. На височина над 500 м са наблюдавани птици в обедните и следобедните часове. По време на пролетна миграция над 500 м са наблюдавани да прелитат повече птици, отколкото в средния височинен пояс.

Височинно разпределение на прелитащите реещи птици

Големият ястреб по време на миграция е наблюдаван да прелита в много широк височинен диапазон - от 5 м до 1500 м. При проучванията на пролетната и есенната миграция през 2011-2012 г., а също и при предишните паралелни проучвания на

миграцията (2004-2005 г.; 2007 – 2009 г) е установено, че повечето птици прелитат на височина между 100 и 200 м.

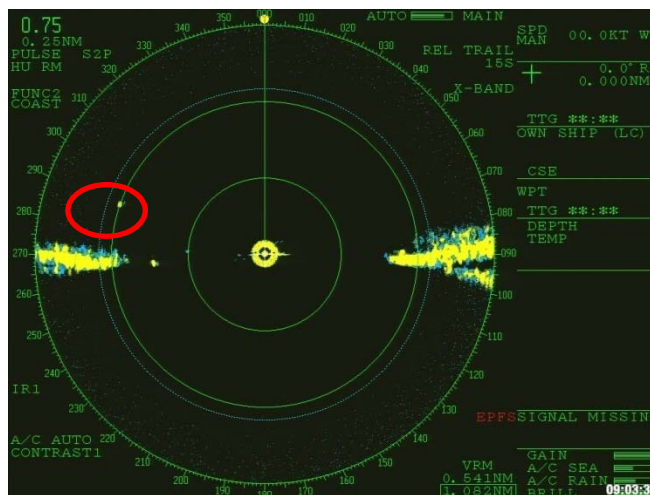
Миграционни потоци

Основното направление на прелитащите големи ястреби в източната част България (от Русе на изток) е север – юг през есента и юг – север през пролетта. В района на Бургас (при Суходол) е регистрирана и посока на северозапад. В западната част на Дунавската равнина (Галиче) основно направление е също на югоизток. За останалите райони на страната няма достатъчно проучвания.

Използване на района за стационаране и нощуване от реещи птици

По време на есенна и пролетна миграция нощувки на големи ястреби не са регистрирани.

Радарно проучване на миграцията – регистрирани сигнали

Фиг.54 Прелитащ голям ястреб засечен с радар